

Kovács Zoltán
zkovacs@nbsz.gov.hu

FELHŐ ALAPÚ RENDSZEREK TÖRVÉNYES ELLENŐRZÉSI PROBLÉMÁI

Absztrakt

A kommunikáció formái, lehetőségei az Internet és az azt kihasználó alkalmazások fejlődésével ugrásszerűen változnak, bővülnek. Ebben nagy szerepük van a nyilvános számítási felhő (Public cloud) telepítési modell szerint működő, elsősorban szoftver, mint szolgáltatás (Cloud Software as a Service (SaaS)) szolgáltatási modell típusú rendszereknek. Ezek azok a mindenki számára elérhető, akár csekély számítástechnikai tudással is használható, olcsón, sokszor ingyenesen igénybe vehető rendszerek, szolgáltatások, amelyek ma már szerves részét képezik mindennapi életünknek. A felhő alapú rendszerek törvényes ellenőrzésének igénye a felhasználás ütemével arányosan nő, ugyanakkor a törvényes ellenőrzést végző szervek több – jogi és technikai – problémával is szembesülnek. A cikk megvizsgálja a hírközlés és a kommunikáció viszonyát, jelenleg is zajló strukturális változásokat, valamint az ezek kapcsán a törvényes ellenőrzés végrehajtásában jelentkező problémákat.

The forms and the possibilities of communication have been changing dramatically by the spread of internet and the development of applications using it. Mostly the public cloud (deployment model) and Cloud Software as a Service (SaaS) (service model) systems have a great role in it. These systems and services, which have become the part of your everyday life, are available for everyone and can be used with slight IT knowledge at a low price or free. The requirement of lawful monitoring of cloud computing systems has been growing proportionally to the growth of using, although the organizations doing lawful monitoring have been facing more and more legal and technical problems. This article is analysing the relation between communication and electronic communication, the changing of structure of them taking place nowadays, and the problems appearing in lawful monitoring.

Kulcsszavak: *felhő alapú rendszerek, hírközlés, kommunikáció, törvényes ellenőrzés ~ cloud computing, electronic communication, communication, lawful monitoring*

BEVEZETÉS

A kommunikáció formái, lehetőségei az Internet és az azt kihasználó alkalmazások fejlődésével ugrásszerűen változnak, bővülnek. Ez közhelyszerű megállapítás, de teljes mértékben igaz. A változások ütemét tovább növeli a felhő alapú rendszerek egyre nagyobb mértékű felhasználása, azon belül is a nyilvános számítási felhő (Public cloud) telepítési modell szerint működő, elsősorban szoftver, mint szolgáltatás (Cloud Software as a Service (SaaS)) szolgáltatási modell típusú rendszereké. Egyszerűbben fogalmazva ezek azok a mindenki számára – a meglévő személyi használatú eszközök (pl. notebook, okostelefon stb.) felhasználásával, akár csekély számítástechnikai tudással is használható, olcsón, sokszor ingyenesen – igénybe vehető rendszerek, szolgáltatások (mint pl. Facebook, gmail, Dropbox, Twitter, Skype stb.) amelyek ma már szerves részét képezik mindennapi életünknek, kommunikációnknak.

A felhő alapú rendszerek törvényes ellenőrzésének igénye a felhasználás ütemével arányosan nő. Természetesen ezek közül is a fent már említett kategória (nyilvános számítási felhő telepítési modell szerint működő, szoftver, mint szolgáltatás szolgáltatási modell típusú) emelhető ki a törvényes ellenőrzést végzők szempontjából, hiszen a potenciális célszemélyi kör is ezt használja leginkább. A cikk elsősorban ennek a – továbbiakban PC/SaaS felhő alapú rendszerek megnevezéssel szereplő – kategóriának a törvényes ellenőrzése kapcsán felmerülő problémákra fókuszál.

A törvényes ellenőrzés feladatrendszerébe – a mai megközelítés szerint – alapvetően az alábbi három tevékenységet értjük:

- adatszolgáltatás,
- kommunikáció ellenőrzés,
- forensic tevékenység.

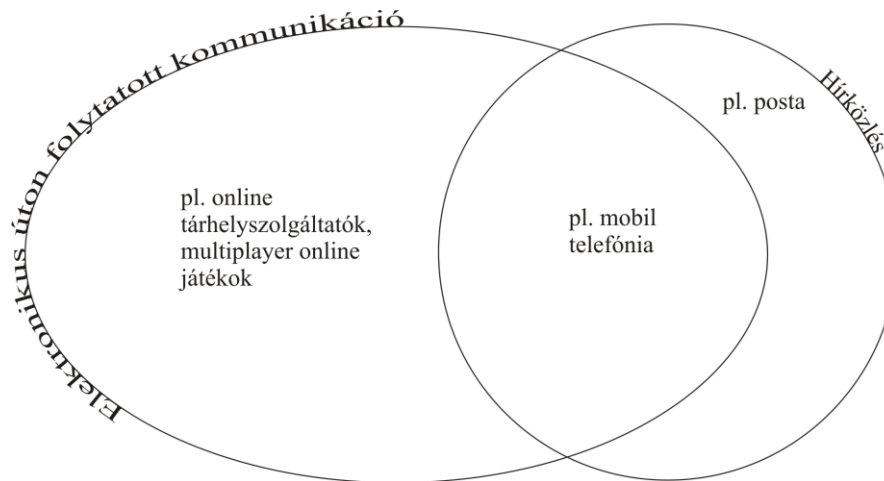
Ez azonban a korábbi ellenőrző tevékenységekhez képest vegyes képet mutat. Míg az adatszolgáltatásról és a kommunikáció ellenőrzésről elsősorban a klasszikus hírközlési hálózatoknál beszéltünk, addig a forensic tevékenység eddig kifejezetten számítástechnikai rendszerek vizsgálatára volt jellemző. Ma már a fejlett infokommunikációs rendszerek jellege, valamint az azokból kinyerhető, a nemzetbiztonsági és a bűnüldözési feladatokat segítő információk köre miatt mindháromra egyaránt szükség van. Ebből levonható tehát az a következtetés, hogy nem csak a technológiák konvergenciája figyelhető meg napjainkban, hanem ennek kapcsán a törvényes ellenőrzési metódusok konvergenciája is.

A technikai fejlődés, a kommunikációs szokások változása, az informatikai és hírközlő rendszerek összeolvadása és az ebből következő törvényes ellenőrzési metódusok konvergenciája komplex problémákat vetnek fel a törvényes ellenőrzésre feljogosított szervezetek számára. Érdemes megvizsgálni a változások okait, tendenciáit, majd az azokból következő problémákat és lehetőségeket. Erre azért van szükség, mert a korábbi, jól működő, a törvényes ellenőrzésre feljogosított szervek számára tevékenységük ellátásához jelenleg rendelkezésre álló technikai és jogi eszközök ma már sok esetben nem teszik lehetővé a teljes körű, hatékony feladat végrehajtást.

ELEKTRONIKUS ÚTON FOLYTATOTT KOMMUNIKÁCIÓ VS. HÍRKÖZLÉS

Az elektronikus úton folytatott kommunikáció megnevezés teljesen tudatos szóhasználat. Napjainkban ugyanis az említett fogalom alatt nem csak a hírközlő rendszereken folytatott kommunikációt értjük, hanem minden olyan kommunikációs lehetőséget, formát, amely lehetővé teszi két – vagy adott esetben több – fél között információk, adatok áramlását, cseréjét. Ez pedig messze túlmutat nemcsak a hírközlés, de a kifejezetten kommunikáció céljából kifejlesztett Internet alapú rendszereken is.

Húsz évvel ezelőtt a hírközlés teljes egészében lefedte az elektronikus úton folytatott kommunikációt (ez utóbbi a hírközlés mintegy részhalmazát képezte). Mára ez a kép megváltozott. Ha ábrázolnánk, akkor talán az 1. ábra megfelelően szemléltetné a kettő kapcsolatát. (A területek nagysága az egymáshoz képesti jelentőséget is szemlélteti.)

1. ábra. Az elektronikus úton folytatott kommunikáció és a hírközlés viszonya

Ma az elektronikus úton folytatott kommunikáció lehetőségei messze meghaladják a hagyományos hírközlését. A végeredmény szempontjából ugyanis nincs különbség a között, hogy megírok és elküldök egy elektronikus levelet, vagy megírás után a piszkozatok közé teszem, de a másik félnek megadom a postafiók eléréséhez szükséges felhasználó nevet és jelszót. Hiszen ez utóbbi esetben is hozzáfér, olvashatja ugyanazt az üzenetet. De itt még legalább a „levélszerűség” megvan, a „hagyományos” hírközlési forma fellelhető. Ha a továbbítani szánt információkat azonban egy felhő alapú tárhely szolgáltatónál kialakított fiókba helyezem el fájlként, majd ennek adom meg a belépéshez szükséges adatait a másik félnek, akkor a végeredmény ugyanaz: „A” felhasználótól „B” felhasználóhoz eljutott az információ. Ez a forma azonban már „nyomokban sem tartalmaz” hagyományos hírközlést. Ugyanilyen jellegű példa a multiplayer online játékok esete. Ezeket nem azért fejlesztették ki, hogy a felhasználók kommunikálni tudjanak egymással, az csak egy kiegészítője, hozadéka a játékoknak. Ugyanakkor tényszerűen vizsgálva, a végeredményt tekintve itt sincs különbség a játék során folytatott beszélgetések, chatelések és egy kifejezetten erre szakosodott hírközlő rendszeren folytatott beszélgetés vagy üzenetküldés között.

A törvényes ellenőrzést végző szervezeteknek alapvetően az a feladata, célja, hogy a kijelölt célszemélyek kommunikációját lehetőség szerint teljes mértékben ellenőrizzék, függetlenül annak formájától, a felhasznált technológiától. Az egyik legnagyobb feladat tehát, hogy pontosan meghatározzuk azt, hogy mi kívánunk ellenőrizni, majd ehhez ki kell alakítani a megfelelő technikai és jogszabályi környezetet.

AZ ELEKTRONIKUS ÚTON FOLYTATOTT KOMMUNIKÁCIÓ VÁLTOZÁSA

A cikknek nem célja az elektronikus úton folytatott kommunikációs technológiák változásának okait, tendenciáit teljes vertikumban bemutatni, csupán érzékeltetni kívánja, hogy miért kell foglalkozni vele, miért és milyen hatása van a törvényes ellenőrzésre.

A kommunikációs technológiák és szokások nem választhatók szét egymástól, egyfajta összefonódó spirált képezve, egymást is erősítve, gerjesztve hozták létre a mai népszerű kommunikációs formákat, lehetőségeket. A szélessávú és mobil Internet elérések elterjedése, a hordozható eszközök (pl. ultrabookok, tabletek, okostelefonok stb.) hihetetlen mértékű fejlődése, a közösségi oldalak népszerűségének ugrásszerű növekedése, a különböző

kommunikációs lehetőségeket biztosító PC/SaaS felhő alapú rendszerek, valamint az ezek használatát biztosító alkalmazások megjelenése minden nagyobb platformra (Windows, iOS, Android), mind mind növelték a felhasználás mértékét, egyre több emberben erősítették az igényt a csatlakozásra, használatra.

A technológia fejlődésének, a kommunikációs formák és lehetőségek rohamos bővülésének köszönhetően a felhasználói szokások nagymértékben megváltoztak az elmúlt években. Az un. Y (1980-1994 között születtek) és Z (1995-2009 között születtek) generáció [1] tagjai abszolút meghatározó szerepet játszanak ebben. Ők azok, akik vagy már gyermekkorban találkoztak az Internettel, (Y generáció), vagy már beleszülettek az Internet „uralta” világba (Z generáció), így élen járnak az új kommunikációs lehetőségek használatában. [2] A korábbi generációk hagyományos elektronikus kapcsolatteremtési formái (pl. telefónia, SMS) helyett számukra sokkal fontosabbak az Internet alapú kommunikációs lehetőségek, azok használatát játshi könnyedséggel sajátítják el, kibővített funkciókat természetesen és teljes körűen használják. Okostelefonjaikkal, vagy más mobil eszközeikkel évről évre növekvő mennyiségű adatforgalmat generálva bárhol, bármikor az Internetet használatával kommunikálnak másokkal, kapcsolódnak a közösségi oldalakhoz, osztják meg életük pillanatait, töltik fel magukról a fényképeket, videókat. Emiatt a hagyományos kommunikációs lehetőségek túlságosan drágák és/vagy nem képesek biztosítani ugyanazokat a szolgáltatásokat számukra, így azokra egyre inkább csak „kiszegítő”, „tartalék” rendszerként tekintenek. Jellemző, hogy a McCrindle Research kutatása szerint a Z generáció számára a MacBook, az iPad a Google, a Facebook, a Twitter, a Wii, a PS3 és az Android jelentik az ikonikus technológiákat, szemben például az X (1965-1979 között születtek) generáció tagjaival, akiknek ugyanezt a kazettás videomagnó, a walkman és az IBM PC testesítették meg. [1]

Az új technológiák megjelenése önmagukban is arra készítetik a kommunikáció törvényes ellenőrzésével foglalkozó szervezeteket, hogy figyeljék a trendeket, kövessék a sokak által használt technológiák fejlődését, és biztosítsák azok törvényes ellenőrzését. Legalább ugyan ilyen mértékű kényszerítő erőt jelent, hogy a fenti bekezdésekben vázolt felhasználói változások okán a hagyományosnak mondható kommunikációs formák és rendszerek (pl. telefónia) jelentősége a felhasználók – ezáltal a potenciális célszemélyi kör, így a törvényes ellenőrzést végző szolgáltatók – számára csökken.

A HÍRKÖZLÉS VÁLTOZÁSA

A megfizethető havidíjú, korlátlan adatforgalmat biztosító szélessávú Internet elterjedése, a sokszor ingyenesen elérhető és használható, elektronikus kommunikációt lehetővé tevő alkalmazások, valamint a mobil eszközök fejlődése alapjaiban változtatja meg a hírközlési piacot. Egy jól megfigyelhető folyamat zajlik le, amikor is a korábbi, klasszikus hírközlési szolgáltatók helyét specializált szolgáltatók veszik át.

Klasszikus hírközlési szolgáltatóknak tekinthetők azok a szolgáltatók, akik elektronikus hírközlő hálózatot üzemeltetnek és ezen hírközlő szolgáltatást nyújtanak. Ilyenek pl. a hagyományos (vezetékes és mobil) telefonszolgáltatást biztosító cégek. A hangsúly a klasszikus szolgáltatók esetében az „és”-en van, azaz a két tevékenységet együtt végzik.

Az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény (Eht.) [3], így annak a törvényes ellenőrzéshez kapcsolódó részei is elsősorban a klasszikus hírközlési szolgáltatásokon és szolgáltatókon alapulnak. A törvény a 188. § (értelmező rendelkezések) alatt definiálja az elektronikus hírközlési szolgáltató és az elektronikus hírközlési szolgáltatás fogalmát. Ezek a következők:

„13. Elektronikus hírközlési szolgáltatás: olyan, más részére általában ellenszolgáltatásért végzett szolgáltatás, amely teljesen vagy nagyrészt jeleknek elektronikus hírközlő hálózatokon történő átviteléből, és ahol ez értelmezhető, irányításából áll, de nem foglalja magában az elektronikus hírközlő hálózatok és elektronikus hírközlési szolgáltatások felhasználásával továbbított tartalmat szolgáltató vagy ilyen tartalom felett szerkesztői ellenőrzést gyakorló szolgáltatásokat, valamint nem foglalja magában az információs társadalommal összefüggő, más jogszabályokban meghatározott szolgáltatásokat, amelyek nem elsősorban az elektronikus hírközlő hálózatokon történő jeltovábbításból állnak.”

„14. Elektronikus hírközlési szolgáltató: elektronikus hírközlő hálózat üzemeltetője, valamint elektronikus hírközlési szolgáltatást nyújtó természetes, illetőleg jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság.”

A törvény 2003-as megalkotásakor számos, napjainkban már széleskörűen használt technológia még nem létezett. A probléma érzékeltetésére lássunk két példát. A rendkívül népszerű Skype első béta verziója 2003. augusztusában jelent meg (tehát a törvény megalkotásakor még nem volt elérhető!), míg 2011-re átlagban 20 millió felhasználó használta egyidejűleg. [4] Másik példa a Facebook, amely 2004. február 4-én debütált, tehát a törvény hatályban lépésekor (2004. január 1-én) [3] még el sem indult! 2012. október 4-én az alapító saját Facebook oldalán tette közzé, hogy havi szinten több, mint 1 milliárd ember használja aktívan a közösségi oldal nyújtotta szolgáltatásokat. [5] [6]

A Skype mellett számtalan jelenleg kisebb vagy nagyobb jelentőséggel bíró Internet alapú kommunikációs alternatíva létezik, amelyek megfelelnek az elektronikus hírközlési szolgáltatás definíciójának, de a Skype-hoz hasonlóan üzemeltetőjük (vagy Magyarországon, vagy egyáltalán) nem rendelkezik saját elektronikus hírközlési hálózattal.

A klasszikus hírközlési szolgáltatói modellt egyre inkább felváltja egy specializált infrastruktúra-, alkalmazás-, és tartalomszolgáltatói (ez utóbbival jelen cikk nem foglalkozik) modell, és ez a tendencia a jövőben várhatóan tovább erősödik. Az új modell legjelentősebb hatása a hírközlésre, hogy az infrastruktúraszolgáltató a hírközlési hálózatot – vagy célszerűbb megfogalmazással Internet elérést – biztosítja, míg az alkalmazásszolgáltató gondoskodik a tényleges kommunikációs szolgáltatásról.

Az alkalmazásszolgáltató elnevezést nem csak azért célszerű használni a hírközlési szolgáltató helyett, hogy megkülönböztessük a korábban együtt nyújtott két funkció (infrastruktúra-, és alkalmazásszolgáltatás) szétválasztását, hanem azért is, mert az alkalmazásszolgáltató kifejezés egy bővebb, tágabb értelmezésű fogalom, és nem csak a hírközlési szolgáltatást nyújtó alkalmazásokat értjük, érthetjük alatta. (Ennek a törvényes ellenőrzés jogi eszközeinek átalakítása során is nagy jelentősége lesz.)

A hírközlési szolgáltatók specializált szolgáltatókra történő szétválása nem csak a törvényes ellenőrzés tekintetében jelent problémát. Amint az már a cikk elején is bemutatásra került, a szélessávú, mobilan bárhol elérhető Internet arra ösztönzi a felhasználókat, hogy az erre alapuló, a korábbiaknál olcsóbb, több szolgáltatást biztosító kommunikációs formákat válasszák. Az Internet – és ez ma már a mobil Internetről is elmondható – megfizethető, nem túlságosan magas fix havi díjért, korlátlan, vagy az átlag felhasználói szokások okán annak tekinthető adatforgalommal nagyon sok ember számára elérhető. Ha kifejezetten a mobil kommunikációt nézzük, minden költséget összeadva olcsóbban lehet főleg külföldi viszonylatban kommunikálni a Skype vagy a Viber segítségével, mint hagyományos telefonszolgáltatás segítségével. Ugyanakkor az említett, vagy a hasonló jellegű Internet alapú kommunikációs szolgáltatásoknak csupán egy része ingyenes, más részük igénybevételeért (pl. vezetékös vagy mobil telefon hívása esetén) viszont fizethetnünk kell. Ám ez a profit nem az Internet szolgáltatónál (aki ez esetben infrastruktúraszolgáltatóvá avanszált), hanem az alkalmazásszolgáltatónál képződik. Ugyanez elmondható más – és nem csak kommunikációs – alkalmazások esetén is.

Az Internet szolgáltatók az éles piaci verseny, a sávszélesség és a szolgáltatások minőségének növelése okán óriási összegeket költenek technológiai fejlesztésekre, miközben időről időre csökkentik a havi díjak összegét. Ez a mobil Internetet nyújtó, infrastruktúrát is üzemeltető (valódi, nem virtuális) szolgáltatókra fokozottan igaz. Természetesen ez is termel profitot, de az igazán nagy nyereség nem náluk keletkezik, hanem az általuk üzemeltetett infrastruktúrán nyújtott, Internetet felhasználó alkalmazások szolgáltatóinál. Ezt pedig ez utóbbiak a jóval kisebb mértékű és értékű beruházási igényeknek, az alacsonyabb működési költségeknek, valamint a felhasználóktól és nem utolsó sorban a hirdetőktől befolyó jóval magasabb összegeknek köszönhetik.

Ezt a jelenségeket az egyre inkább infrastruktúraszolgáltatóvá váló hírközlési cégek is kezdik felismerni, és próbálnak valamit tenni a helyzet megváltoztatása érdekében. Erre az egyik legjobb példa az Orange cég esete, akinek sikerült elérnie, hogy a nagy költséggel járó infrastrukturális fejlesztéseihez a hálózatát – természetesen a felhasználói kérések által – leginkább használó Google pénzügyileg hozzájáruljon. [7][8] Erre korábban is voltak már – sikertelen – kezdeményezések [9], a francia szolgáltató sikeres akciója azonban precedenst teremtett. Lépésével várhatóan egy folyamat indul el, átalakul az Internet korábbi, sérthetetlennek tűnő üzleti modellje. [7]

A PC/SAAS FELHŐ ALAPÚ RENDSZEREK TÖRVÉNYES ELLENŐRZÉS PROBLÉMÁI

Amint az a bevezetőben is olvasható, a törvényes ellenőrzést végző szervezetek technikai és jogi eszközökkel rendelkeznek tevékenységük ellátásához. A napjainkban rendelkezésre álló eszközök alkalmazása, alkalmazhatósága és azok hatékonysága azonban több problémát is felvet.

A PC/SaaS felhő alapú rendszerek ellenőrzése esetén a jogi kapcsolat a szolgáltató és a törvényes ellenőrzést végző között áll fenn, – ideális esetben – törvényi kötelezettség alapján. Problémaként jelentkezik azonban, hogy amíg a hírközlési hálózatoknál egy kialakult, minden szereplő által elfogadott és a demokratikus államokban hasonló jellegű törvényekre alapozott törvényes ellenőrzésről beszélhetünk, addig a felhő alapú rendszerek esetében nem mondható el ugyanez. Itt ugyanis sokkal inkább különálló infrastruktúra-, alkalmazás-, és tartalomszolgáltatókkal találkozunk, nagyon ritka az az eset, amikor a felhasznált infrastruktúrát és alkalmazást egyazon szolgáltató biztosítja. Márpedig a hatályos magyar jogszabályok alapján csak ez utóbbi esetben lenne vitán felül állóan hírközlési szolgáltatónak tekinthető, és így a törvényes ellenőrzés kapcsán együttműködésre kötelezhető. Ugyanakkor a jelenleg érvényben lévő jogszabályainkban az infrastruktúra-, alkalmazás-, és tartalomszolgáltatók nem, vagy nem megfelelő módon vannak definiálva, törvényes ellenőrzés kapcsán felmerülő kötelezettségeik pedig szintén nem, vagy jó esetben is csak részlegesen olvashatók ki ezekből.

Az ellenőrzéshez használt technikai eszközök kapcsán ugyancsak problémákkal szembesülnek a felhatalmazott szolgáltatók. Egyrészt az új technológia új ellenőrző eszközöket kíván, kívánhat, ez pedig beruházást igényel. Ráadásul eltérően felépített szolgáltatói infrastruktúrák esetén ez akár szolgáltatónként eltérő megoldás lehet, ami igen költséges. Másrészt a hírközlés ellenőrzésénél kialakult és elfogadott rend, miszerint az infrastruktúrával és szolgáltatással az adott országban egyaránt jelen lévő szolgáltató együttműködik a nemzetbiztonsági és bűnüldöző szervekkel, ebben az esetben nem, vagy nem teljes mértékben működik. A hírközlési szolgáltatók számára többek között kötelező a szolgáltatást bejelenteni, és *„biztosítani az elektronikus hírközlő hálózatban továbbított küldemények, közlések, továbbá a szolgáltató által kezelt adatok titkos információgyűjtéssel, illetve titkos adatszerzéssel történő megismeréséhez szükséges eszközök és módszerek*

alkalmazási feltételeit”. [3] Ilyen fajta kötelezettsége jelenleg nincs az alkalmazás szolgáltatóknak Magyarországon, de ennek előírása Európai Unió országainak, sőt a világ többi államának is komoly problémákat okoz.

Jelenleg nincs olyan szabályozás, amely európai szinten irányadó lenne a kérdésben, és amely rövid időn belül, nagyobb szolgáltatói ellenállás nélkül, áttemelhető lenne a magyar törvényekbe. Ez két gondot okoz. Az első, hogy az alkalmazás szolgáltatók hajlandóságán múlik, hogy engedi-e ellenőrző eszköz telepítését, esetleg saját eszközeivel, egyfajta törvényes ellenőrzés, mint szolgáltatás (Lawful Monitoring as a Service) [10] nyújt a szolgáltatók számára, vagy teljesen elutasítja az együttműködést. Ez utóbbira – sajnos negatív – példa a Google esete, aki nem, hogy nem működik együtt, de átláthatósági jelentéseiben még közzé is teszi, hogy melyik országból hány adatszolgáltatási kérést kapott és abból mennyit, milyen minőségben teljesített. A cég Magyarországnak, annak ellenére sem szolgáltatott információkat, hogy az azokra vonatkozó kérések teljes mértékben kielégítették a hazánkban jelenleg hatályos törvényi feltételeket. [11] A másik gond, hogy míg a hagyományos hírközlés ellenőrzésénél a jól ismert törvényi és technikai háttér okán teljes értékű technikai megoldásokat kínálnak az erre szakosodott gyártók, addig a PC/SaaS felhő alapú rendszerek ellenőrzésére elsősorban egyedi problémákat megoldó eszközöket tudnak csak szállítani. Ez pedig drágává, bonyolulttá és esetivé teszi az ellenőrzéseket.

A megoldás első lépését a törvényi háttér kialakítása jelentheti. Ebben az egyik legfontosabb feladat, hogy pontosan definiáljuk az infrastruktúra-, alkalmazás-, és tartalomszolgáltatók fogalmát, meghatározzuk, mit kell ellenőrizni és annak megfelelően kell kialakítani a megfelelő jogszabályi környezetet. Amint az előző fejezet végén az Orange cég példáján keresztül bemutatásra került, elindulhat egy folyamat, amely során átalakul az Internet korábbi, sérthetetlennek tűnő üzleti modellje. Várhatóan hasonló változások következnek be a törvényes ellenőrzés területén is. Ahhoz ugyanis, hogy a nemzetbiztonsági és bűnüldözési munkát hatékonyan támogató ellenőrzést lehessen kialakítani, olyan, jelenleg sérthetetlennek tűnő dolgokhoz kell hozzányúlni (szabályozni és adott esetben szankcionálni!), mint a hazai infrastruktúrával nem rendelkező, Internetes alkalmazást nyújtó cégek működési jogai, kötelezettségei Magyarországon.

A hírközlési szolgáltatók kontra alkalmazásszolgáltatók kapcsán korábban említett kettős helyzet rendezése a nemzetbiztonsági, bűnüldöző szerveken kívül a klasszikus hírközlési szolgáltatóknak is érdeke. Ugyanis amíg az infrastruktúrával is rendelkező, azokat üzemeltető hírközlési cégek kötelezettségeit (bejelentés, együttműködés a törvényes ellenőrzés kapcsán, adófizetés, frekvenciadíj, stb.) a hatályos jogszabályok pontosan előírják, az erre feljogosított hatóság pedig szankcionálhatja, addig az infrastruktúrával nem rendelkező alkalmazás szolgáltatók esetében ez nem mondható el. Ez utóbbi szolgáltatók egy része csak bizonyos jogértelmezéssel lenne az Eht. hatálya alá tartozónak tekinthető, más részük pedig még úgy sem. (Az NMHH által közzétett, „Elektronikus hírközlési szolgáltatások hatósági osztályozása” alatt megtalálható „Szolgáltatás típusok” [12] és „Szolgáltatás leírása” [13] dokumentumok sem segítenek a probléma feloldásában, hiszen azok is kifejezetten a klasszikus hírközlési szolgáltatásokra koncentrálnak. Ezt bizonyítja az is, hogy az „Egyéb előfizetői adatátviteli szolgáltatás” címke alatti leírásnál – ahová talán beleérthetőek lennének az alkalmazásszolgáltatók – a következő példa szerepel: „*Ide tartozik például az önálló elektronikus hírközlési szolgáltatásként nyújtott MMS szolgáltatás.*”) Az viszont egységesen elmondható, hogy az alkalmazásszolgáltatók szankcionálására egyrészt eddig nem volt példa, másrészt az egyébként is rendkívül nehezen kivitelezhető.

Így fordulhat elő, hogy a korábban már említett eset szerint a Google bár Magyarországon szolgált, ki tud bújni a hatályos jogszabályok alól, és az érvényes törvényeknek megfelelő adatszolgáltatási kérést vissza tudja utasítani. [11] Ez a hagyományos postai és klasszikus elektronikus hírközlési szolgáltatók esetében elképzelhetetlen lenne. Ráadásul a Google-nak

(és a többi hasonló alkalmazásszolgáltatónak) még azok a törvényes ellenőrzéshez kapcsolódó költségeket sem kell viselnie, amit a hírközlési szolgáltatók a magyarországi piacra lépésükkel vállalnak.

A felhő alapú – így a PC/SaaS – rendszerek törvényes ellenőrzésének szabványosításán többek között az ITU és az ETSI is dolgozik. Ám amíg ezek elkészülnek, és megjelennek az akár ezekből levezetett európai szintű jogszabályok, addig még várhatóan hosszú évek telnek el. További időt vesz igénybe az európai szabályzó átültetése a hazai jogi környezetbe, majd annak elfogadtatása és hatályba léptetése. Ezt viszont nem célszerű megvárni. A megoldás tehát egy új – akár átmenetinek is tekinthető – hazai jogi szabályozás kialakítása.

ÖSSZEFOGLALÁS ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

A cikk bemutatta az Internet és az azt kihasználó alkalmazások fejlődésével ugrásszerűen változó, bővülő kommunikációs formák, lehetőségek hatásait, áttekintette az elektronikus úton folytatott kommunikáció és a hírközlés viszonyát, e kettő változásait, valamint a PC/SaaS felhő alapú rendszerek törvényes ellenőrzése kapcsán felmerült problémákat.

A cikkből a következő következtetések vonhatók le:

1. Az információs és kommunikációs technológiák konvergenciája mellett a törvényes ellenőrzési metódusok konvergenciája is megfigyelhető.
2. Az elektronikus úton folytatott kommunikáció fogalma sokkal szélesebben értelmezhető, mint a hírközlés, és ez kihatással van a törvényes ellenőrzésre is.
3. A klasszikus hírközlési szolgáltatók helyét egyre inkább specializált infrastruktúra-, alkalmazás- és tartalomszolgáltatók veszik át, és ez a tendencia a jövőben várhatóan tovább erősödik.
4. Az elektronikus úton folytatott kommunikáció változásában nagy szerepük van a PC/SaaS felhő alapú rendszereknek, ám ezek törvényes ellenőrzése jogi és technikai problémákba ütközik.
5. A törvényes ellenőrzés hatékonyságának növelése érdekében az új hazai jogi szabályozás kialakítását – akár átmeneti jelleggel is – mi hamarabb meg kell tenni, azzal nem célszerű megvárni a feltehetően még évekig húzódó szabványosítási és Európai Unió irányelvek kialakítását. Ennek során olyan, jelenleg sérthetetlennek tűnő dolgokhoz kell hozzányúlni (szabályozni és adott esetben szankcionálni!), mint a hazai infrastruktúrával nem rendelkező, Internetes alkalmazást nyújtó cégek működési jogai, kötelezettségei Magyarországon.

A cikk a belőle levonható következtetésekkel együtt is alapvetően problémafelvető és nem problémamegoldó. Ahhoz, hogy a felvetett problémákat – a helyükön – kezelni lehessen további feladatok, vizsgálatokat kell végrehajtani. Elsősorban a jogi szabályozás kialakítása előtt pontosan definiálni kell az infrastruktúra-, alkalmazás- és tartalomszolgáltatók fogalmát. Másodsorban célszerű áttekinteni, összehasonlítani a törvényes ellenőrzésre jelenleg rendelkezésre álló technikai eszközöket és módszereket, azok előnyeivel, hátrányaival együtt. Harmadszor meg kell határozni, hogy mit kell ellenőrzés alá vonni ahhoz, hogy a nemzetbiztonsági és a bűnüldözői munkát hatékonyan lehessen a továbbiakban is támogatni.

Felhasznált irodalom

- [1] Generations Defined. McCrindle Research 2012
<http://mccrindle.com.au/resources/Generations-Defined-Sociologically.pdf>
(letöltve: 2013. 02. 09.)
- [2] X, Y, Z: GENERÁCIÓK A VILÁGHÁLÓ VONZÁSÁBAN (2011. december 18.)
<http://www.intergeneracio.hu/2011/12/18/x-y-z-generaciok-a-vilaghalo-vonzasaban/>
(letöltve: 2013. 02. 07.)
- [3] [3] 2003. évi C. törvény az elektronikus hírközlésről
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0300100.TV – (letöltve: 2013. 02. 09.)
- [4] [4] Molnár Gábor, Zalatnay Zsolt: Szolgáltatások és architektúrák Skype előadás
www.tmit.bme.hu/dl239 – (letöltve: 2013. 02. 13.)
- [5] [5] <http://newsroom.fb.com/Timeline> – (letöltve: 2013. 02. 15.)
- [6] [6] <https://www.facebook.com/zuck/posts/10100518568346671>
(letöltve: 2013. 02. 15.)
- [7] Dajkó Pál: A Google fizet Franciaországban: megtört a netsemlegesség? (2013.01.22.)
http://itcafe.hu/hir/google_orange_netsemlegesseg.html – (letöltve: 2013. 02. 09.)
- [8] Gálffy Csaba: A Google már fizet a francia internetszolgáltatónak (2013. január 21.)
<http://www.hsw.hu/hirek/49670/google-france-telecom-orange-afrika-okostelefon-youtube-android.html> – (letöltve: 2013. 02. 09.)
- [9] Koi Tamás: Skype: az internet nem a mobilszolgáltatóké! (2010. április 26.)
<http://www.hsw.hu/hirek/44435/voip-skype-mobil-internet-halozat-mobiltelefon.html>
(letöltve: 2013. 02. 09.)
- [10] Kovács Zoltán: Cloud security in terms of the law enforcement agencies – Hadmérnök VII. Évfolyam 1. szám - 2012. március
- [11] Dajkó Pál: A Google továbbra sem ad ki adatokat a magyar kormánynak (2013. január 24.)
http://itcafe.hu/hir/google_atlathatosag_transparency.html – (letöltve: 2013. 02. 09.)
- [12] Elektronikus hírközlési szolgáltatások új hatósági osztályozása – lista 2012.02.13. 16:14
Forrás: Szolgáltatásbejelentési osztály, Nyilvántartási és tájékoztatási főosztály
http://nmhh.hu/dokumentum/448/szolgaltatas_hierarchia_20081009.pdf
(letöltve: 2013. 02. 19.)
- [13] Szolgáltatások osztályozása - fogalmak 2012.02.13. 16:13 Forrás:
Szolgáltatásbejelentési osztály, Nyilvántartási és tájékoztatási főosztály
http://nmhh.hu/dokumentum/447/szolgaltatas_leirasa.pdf – (letöltve: 2013. 02. 19.)